

აგრარული ეკონომიკა Agrarian Economy

აგრარული ეკონომიკური მეცნიერების პრიორიტეტები და საკვლევი არეალი

ომარ ქეშელაშვილი-საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი

საკვანძო სიტყვები: აგრარული ეკონომიკური მეცნიერება, პრიორიტეტები, საკვლევი არეალი.

რეზიუმე

ახალი, პროგრესული მოთხოვნების შესაბამისად მოცემულია აგრარულ ეკონომიკური მეცნიერების პრიორიტეტულ-პერსპექტიული სამეცნიერო-კვლევითი მიმართულებები, რომლითაც მეცნიერებს საშუალება მიეცემათ აირჩიონ სასურველი პრობლემები და თემები.

ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულებაა „საქართველოს აგრარული სექტორის ეკონომიკური ზრდის რესურსული და ინსტიტუციონალურ-მარკეტინგული, ზონალურ-დიფერენცირებული სტრატეგიული სისტემის დამუშავება“, რომელიც ცალკეული თემებისაგან შედგება. ჩამოყალიბებულია აღნიშნული პრიორიტეტული პრობლემის აქტუალობა, მიზანი, ამოცანები, სიახლე და მოსალოდნელი შედეგები.

ცალკეა გამოყოფილი სოფლის მეურნეობის საწარმოო ინფრასტრუქტურის, აგრარული წარმოების ოპტიმიზაციისა და მოხმარების რაციონალიზაციის, სოფლის მეურნეობის სტრუქტურული და ორგანიზაციული გარდაქმნის, სასურსათო უსაფრთხოების, სამთო სოფლის მეურნეობის განვითარების, აგრარული ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების ეკონომიკური მექანიზმის პერსპექტიული პრობლემები.

ახალი, პროგრესული მოთხოვნების შესაბამისად აგრარულ ეკონომიკურ მეცნიერებაში, საბიუჯეტო, საგრანტო და სახელშეკრულებო დაფინანსებისათვის უნდა გამოიყოს რამდენიმე პრიორიტეტული სამეცნიერო-კვლევითი მიმართულება, რომლითაც მეცნიერებს საშუალება მიეცემათ აირჩიონ სასურველი პრობლემები და თემები.

პირველი პრიორიტეტი:

„საქართველოს აგრარული სექტორის ეკონომიკური ზრდის რესურსული და ინსტიტუციონალურ-მარკეტინგული, ზონალურ-დიფერენცირებული სტრატეგიული სისტემის დამუშავება“.

აღნიშნული პრიორიტეტული პრობლემა მოიცავს:

1. პროგრამა: სოფლის მეურნეობის განვითარების მრავალფაქტორული სიტუაციური ანალიზი, მარკეტინგული სტრატეგიისა (მოდელის) და დარგობრივ-რეგიონული ოპტიმიზირებული პროგნოზის (თვალსაწიერი და შორეული პერიოდისათვის) დამუშავება.

1.1. სოფლის მეურნეობის განვითარების ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური და მარკეტინგული გარემოს შეფასება, მრავალფაქტორული სიტუაციური ანალიზი, ძირითადი ტენდენციებისა და კანონზომიერებების განსაზღვრა;

1.2. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის (დარგობრივი სტრუქტურის), დარგთა და კულტურათა შეთანაწყობის განსაზღვრა, მისი ეკონომიკური შეფასება და ზონალურ-დიფერენცირებული ოპტიმალური პარამეტრების დადგენა;

1.3. სოფლის მეურნეობის განვითარების მარკეტინგული სტრატეგიის (მოდელის), პერსპექტიული ამოცანებისა და პრიორიტეტების განსაზღვრა და დარგობრივ-რეგიონული პროგნოზის (თვალსაწიერი და შორეული პერიოდისათვის) დამუშავება.

2. პროგრამა: აგრომენეჯმენტის ზონალურ-დიფერენცირებული, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისა და სხვადასხვა დონის მიხედვით მოდიფიცირებული, სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელებისა და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება.

2.1. ფერმერული, სხვა ტიპის სასოფლო-სამეურნეო, ინტეგრირებული და კოოპერირებული საწარმოების მენეჯმენტის სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელის შექმნა და მისი გამოყენების სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

2.2. აგრარული სექტორის რაიონული დონის მენეჯმენტის სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელის შექმნა და მისი გამოყენების სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

2.3. აგრარული სექტორის სახელმწიფოებრივი დონის მენეჯმენტის სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელის შექმნა და მისი გამოყენების სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

2.4. ინვესტიციების მოზიდვისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით ზონალურ-დიფერენცირებული გამოყენების მენეჯმენტის სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელის შექმნა და მისი რეალიზაციის სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება.

3. პროგრამა: სოფლის მეურნეობის საწარმო-რესურსული პოტენციალის გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება და მისი პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად.

3.1. მიწის რესურსებისა და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება და პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად;

3.2. ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება და პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად;

3.3. მატერიალურ-ტექნიკური რესურსების მომარაგებისა და გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება და პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად;

3.4. შრომითი რესურსების გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება და პროგნოზირება, მარკეტინგული და შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად.

4. პროგრამა: სოფლის მეურნეობის, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით მოდიფიცირებული, ზონალურ-დიფერენცირებული ეკონომიკური მექანიზმისა და ინსტიტუციონალური სისტემის სრულყოფის რეკომენდაციების დამუშავება.

4.1. ახალი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისა (მ.შ. ინტეგრირებული) და ეკონომიკური სუბიექტების (ინსტიტუტების) ფორმირებისა და რეგულირებული განვითარების ეკონომიკურ-ორგანიზაციული დონის ძიებების დამუშავება და პროგნოზირება;

4.2. საფინანსო-საბანკო და ფულად-საკრედიტო ურთიერთობათა სისტემა (მექანიზმი) და მისი სრულყოფის ზონალურ-დიფერენცირებული რეკომენდაციების დამუშავება;

4.3. საგადასახადო მექანიზმის სრულყოფის ზონალურ-დიფერენცირებული რეკომენდაციების დამუშავება;

4.4. სასურსათო პროდუქციის ფასებისა და ფასწარმოქმნის სისტემის სრულყოფის, ზონალურ-დიფერენცირებული სარეკომენდაციო, სარეალიზაციო ფასების თანაფარდობის ოპტიმალური მოცულობების და მისი რეგულირების მექანიზმის დამუშავება;

4.5. დარგობრივი და ზონალურ-დიფერენცირებული სავარეო-ეკონომიკური კავშირების რეგულირებისა და სრულყოფის ეკონომიკური მექანიზმისა და განვითარების პროგნოზების დამუშავება.

აღნიშნული პრიორიტეტული პრობლემის აქტუალობა, მიზანი, ამოცანები, სიახლე და მოსალოდნელი შედეგები შემდგენიარად ყალიბდება:

აქტუალობა, სიახლე და მნიშვნელობა:

აღნიშნული პრიორიტეტული სტრატეგიის (პრობლემის) დამუშავების საჭიროება განსაკუთრებული აქტუალობითა და სიმწვავეთ დადგა დღევანდელ ეტაპზე, შემდეგი მიზეზების გამო:

– სოფლის მეურნეობის მთელი სიტუაციური ანალიზი, რომლითაც დასტურდება ამ დარგის არასწორი გზით და დაუსაბუთებელი განვითარება და შედეგად დიდი დისპროპორციები და არსებული საწარმოო რესურსების უყაირათო გამოყენება (ექსპერტული შეფასებით სოფლის მეურნეობაში ამჟამად, საწარმოო-რესურსული პოტენციალი დაახლოებით 50%-ით გამოიყენება, სამთო რაიონებში კი უფრო ნაკლები დნით), აუცილებელს ხდის დამუშავდეს მეცნიერული რეკომენდაციები, მისი ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური სისტემის მკაცრად მიზნობრივი გამოყენების თვალსაზრისით;

– საბაზრო ეკონომიკაზე ქვეყნის გადასვლამ შეაფერხა სოფლად ახალი ტიპის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების, მ.შ. მანამდე სრულიად უცხო ფერმერული მეურნეობების დასაბუთებული ფორმირება და ფუნქციონირება, ადგილობრივი რესურსული (საწარმოო) პოტენციალის უდანაკარგო და ეფექტური გამოყენება, გაძნელდა მათთვის სწორი საწარმოო მიმართულების მიცემა, რაც უზრუნველყოფდა მდგრად განვითარებას.

ყოველივე ამან შექმნა დიდი წინააღმდეგობები და შეფერხებები სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში და ქვეყნის, განსაკუთრებით სოფლის ღარიბი ფენის მოსახლეობის სასურსათო პროდუქტებით თვითუზრუნველყო-

ფისათვის, გააუარესა მათი სოციალური მდგომარეობა, გამოიწვია უარყოფითი მიგრაციული პროცესები სოფელი-ქალაქის მიმართულებით.

ეს გამოკვეთილი ტენდენცია მოითხოვს ახლებურ, შესაბამის ეკონომიკურ და სოციალურ კრიტერიუმებზე დაყრდნობილი გადაწყვეტილებების შემუშავებას, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სტრუქტურული სრულყოფის, დარგობრივ-რეგიონული ეკონომიკის ოპტიმიზაციისა და რაციონალიზაციის, ახალი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების დანერგვის, საწარმოო-რესურსული პოტენციალის მკაცრად მიზნობრივი გამოყენების, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციის (დარგობრივი სტრუქტურის) დაზუსტებისა და დახვეწის, გამართულ მენეჯმენტზე დაყრდნობით ადგილობრივი რაიონული და მთელი ქვეყნის საბაზრო სეგმენტების საკუთარი წარმოების სასურსათო პროდუქტებით მაქსიმალურად გაჯერების ამოცანის გადაწყვეტის და ყოველივე ამის შესაბამისად, ინსტიტუციონალური სისტემისა და ეკონომიკური მექანიზმის, თანამედროვე მოთხოვნებზე მორგებული, სრულიად ახალი, პროგრესული მოდელის დამუშავების თვალსაზრისით, რაც სისტემატიურად უნდა იხვეწებოდეს და ზუსტდებოდეს.

ამ პრობლემის მეცნიერულად დასაბუთებულმა გადაწყვეტამ ხელი უნდა შეუწყოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური ზრდის, რესურსული პოტენციალის ეფექტური გამოყენებისა და ლოგიკურად, სასურსათო პროდუქტებით თვითუზრუნველყოფის პრიორიტეტული, სახელმწიფოებრივი ამოცანის წარმატებით გადაწყვეტას, შესაბამისად კი საგარეო-ეკონომიკური კავშირების განმტკიცებას და საქართველოს, მსოფლიო ინტეგრირებულ პროცესებში სტაბილურად ჩართვას.

აღნიშნული პრიორიტეტული სტრატეგიის აქტუალობა და სიახლე დასტურდება იმით, რომ:

მასში, ჩვენს პრაქტიკაში პირველად იქნება ასახულ-წარმოდგენილი სოფლის მეურნეობის ფუნქციონირების ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარემო, ფართო სპექტრის ეკონომიკურ-ორგანიზაციული სისტემა, რეგიონულ-დარგობრივი მოდიფიკაციებით, სპეციფიკური თავისებურებებით, რესურსული და საწარმოო პოტენციალით, ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური მექანიზმით, ინტეგრაციის განვითარების შესაძლებლობებითა და ფორმებით.

ნაშრომს, მეცნიერულთან ერთად დიდი გამოყენებითი მნიშვნელობა ექნება. ჯერ ერთი—იგი, საშუალებას მისცემს მეცნიერებს დაყრდნონ საფუძვლიან, უტყუარ, ამასთან, ერთ სისტემაში თავმოყრილ მასალას, ცნობებს, მონაცემებს, პარამეტრებს, შეფასებებსა და პოზიციებს სოფლის მეურნეობის მთელი სისტემური ციკლის მიხედვით; მეორეს მხრივ—იგი, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული მუშაკებისათვის (ფერმერები, ოჯახური მეურნეობები, სპეციალისტები) წარმოადგენს ეკონომიკურ-ორგანიზაციულ ღონისძიებათა ერთიან, ყოველ-სმომცველ და პრაქტიკული თვალსაზრისით მდიდარ, რეკომენდაციური სტილის ქრესტომატიას, რომელზე დაყრდნობითაც მათ საშუალება ეძლევათ, თანამედროვე მოთხოვნების საფუძველზე და მასზე დაყრდნობით გაუძღვენ მეურნეობას (წარმოებას) და ამით გარანტია შექმნან მოგების მისაღებად და სტაბილური კვლავწარმოებისათვის.

პრიორიტეტული სტრატეგიის დამუშავების მიზანი და ამოცანები:

პრიორიტეტული სტრატეგიის დამუშავების მიზანია: დადგინდეს და შეფასდეს საქართველოს სოფლის მეურნეობის, მარკეტინგულ მოთხოვნებზე მორგებული და მომავალზე ორიენტირებული, განვითარებისა და ეკონომიკური ზრდის ზონალურ-დიფერენცირებული, დარგობრივ-რეგიონული სტრუქტურული და სტრატეგიული (პროგნოზული) სისტემა, საწარმოო-რესურსული პოტენციალი, მენეჯმენტის ოპტიმიზირებული მოდელი, ინსტიტუტციონალური და ეკონომიკური მექანიზმი.

ამ სამუშაოებმა ერთიან ციკლში უნდა მოაქციოს რეგიონულ-დარგობრივი, ეკონომიკურ-ორგანიზაციული, რესურსული, ინსტიტუციონალური და მეცნიერული არსენალი (მოდულები, შეფასებები, პოზიციები, რეკომენდაციები, მომავლის მიდგომები) და ამით საფუძველი შექმნას სოფლის მეურნეობის თითოეული დარგის, მისი საწარმოო პოტენციალის, ეკონომიკური მექანიზმის ცალკეული ბერკეტის, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისი გამოყენებისათვის და ამის შედეგად მთელი ქვეყნის ეკონომიკური და მეცნიერული პოტენციალის ამაღლებისათვის.

აღნიშნული მიზნის რეალიზაცია მოითხოვს შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტას:

- ჩატარდეს სოფლის მეურნეობის განვითარების მრავლფაქტორული სიტუაციური ანალიზი;
- დამუშავდეს სოფლის მეურნეობის განვითარების მარკეტინგული სტრატეგია (მოდელი) და დარგობრივ-რეგიონული ოპტიმიზირებული (შეწონასწორებული) პროგნოზი (თვალსაწიერი და შორეული პერიოდისათვის);
- მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად შეფასდეს სოფლის მეურნეობის საწარმოო-რესურსული პოტენციალის ზონალურ-დიფერენცირებული გამოყენება და დამუშავდეს მისი პროგნოზი;

- დამუშავდეს სოფლის მეურნეობის, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით მოდიფიცირებული, ზონალურ-დიფერენცირებული ეკონომიკური მექანიზმისა და ინსტიტუციონალური სისტემის სრულყოფის რეკომენდაციები;
- დამუშავდეს აგრომენეჯმენტის ზონალურ-დიფერენცირებული, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისა და სხვადასხვა დონის მიხედვით მოდიფიცირებული, სტრატეგიულ-პროგრამული, ოპტიმიზირებული მოდელების და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის სისტემური რეკომენდაციები.

მოსალოდნელი შედეგები:

- რეალური ეკონომიკურ-ორგანიზაციული და ინსტიტუციონალური სისტემის შექმნა, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური ზრდისათვის, მისი სტაბილური ტემპებისა და ზომიერი მასშტაბების უზრუნველყოფა;
- სტაბილური მიკრო და მაკრო ეკონომიკური გარემოს შექმნა;
- მტკიცე ფულად-მატერიალური, საფინანსო-საკრედიტო და საგადასახადო ბაზის შექმნა სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის და მათი გამოყენების უკუგების ამაღლება;
- პოტენციურად მზარდი სასურსათო ბაზის შექმნა საგარეო-ეკონომიკური კავშირების გაფართოებისა და სრულყოფისათვის;
- პოტენციურად მზარდი და სასურსათო პროდუქტებით მიზნობრივად გავრეხული რეგიონული სასურსათო (აგრარული) ბაზრის ფორმირება და რეგულირებული გამოყენება;
- საწარმოო-რესურსული პოტენციალის გამოყენების რეგულირება და მისი უკუგების ამაღლება;
- საწარმოო ინფრასტრუქტურის რაციონალური გამოყენების რეგულირება და მისი უკუგების ამაღლება;
- სასურსათო პროდუქციის ფასებისა და ფასწარმოქმნის სისტემის სრულყოფა;
- საგარეო-ეკონომიკური კავშირების რეგულირება და „საკუთარი საგარეო ბაზრის“ შექმნა;
- ინტეგრირებული (მ.შ. მინი-ინტეგრირებული) და კოოპერირებული საწარმოების განვითარების უზრუნველყოფა;
- ახალი ეკონომიკური სუბიექტების (ინსტიტუტების) რეგულირებული განვითარების უზრუნველყოფა;
- აგრომენეჯმენტის, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისა და სხვადასხვა დონის მიხედვით სრულყოფა და მისი უკუგების დონის ამაღლება;
- სოფლის მეურნეობის გაძლიერების ეკონომიკური მექანიზმის სრულყოფა;
- უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების ზრდა, მისი გამოყენების რეგულირება და უკუგების დონის ამაღლება;
- თითოეული ფერმერული მეურნეობისა და აგრარული სექტორის საწარმოო და სერვისული ტაპის ფორმირების ფუნქციონირების უკუგების დონის ამაღლება;
- სოფლად მცხოვრები ოჯახების მატერიალური და სოციალური პირობების გაუმჯობესება;
- ეკონომიკური დისპროპორციების დაძლევა სოფლად და საბაზრო ურთიერთობებზე მორგებული სახელმწიფოებრივი რეგულირების სისტემის შექმნა.

ნაშრომის რეალიზაცია საფუძველს შექმნის ამაღლდეს თითოეული ფერმერული მეურნეობისა და სასოფლო რაიონებში გაადვილებული აგრარული სექტორის საწარმოო და სერვისული ტაპის ფორმირების ფუნქციონირების უკუგების დონე, გაუმჯობესდეს სოფლად მცხოვრები ოჯახების მატერიალური, სოციალური და ამდენად სულიერი პირობები, რაც დადებით გავლენას მოახდენს საქართველოსათვის ისეთ მტკივნეულ პრობლემაზე, როგორცაა უკანასკნელ ათწლეულში დაფიქსირებული კრიტიკული დემოგრაფიული სიტუაცია და ზოგიერთ რაიონში აშკარად გამოკვეთილი დეპოპულაციის პროცესი.

ყველა ამ საკითხის მოგვარება საშუალებას მოგვცემს დაძლეული იქნას დღემდე არსებული დიდი ეკონომიკური დისპროპორციები და შეუსაბამობები და საფუძველი ჩაეყაროს წარმოების, საბაზრო ურთიერთობებზე მორგებულ სახელმწიფოებრივ რეგულირებას.

ამდენად, ნაშრომის რეალიზაციის მოსალოდნელი დადებითი შედეგები გადაუჭარბებლად შეიძლება შეფასდეს როგორც გლობალური და სტრატეგიულ-ისტორიული მნიშვნელობისა.

მიზნის (იდეის) წარმატებული რეალიზაციის საშუალებები და ხელშემწყობი პირობები:

იდეის რეალიზაციისათვის საქართველოში მდიდარი ინტელექტუალური რესურსი არსებობს, დაგროვილია დიდი ტრადიციები სოფლის მეურნეობის ზონალური სპეციალიზაციისა და ინტეგრაციის, წარმოების მართვისა და გაძლიერების სპეციფიკური პრობლემების კვლევის მიმართულებით.

სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებს, მ.შ. ფერმერულ მეურნეობებს გააჩნიათ კარგი ბუნებრივი, ტექნოლოგიური და ეკონომიკური პირობები და მყარი პოტენციალი, რომელთა მეცნიერულად დასაბუთებულ რე-

კომენდაციებზე დაყრდნობითაც მათ შეუძლიათ გადაწყვიტონ სასურსათო პროდუქტებით თვითუზრუნველყოფის ამოცანა.

ამისათვის საჭიროა საგანგებო, მიზნობრივი გამოკვლევების ჩატარება და შესაბამისად, ამ ამოცანაზე მორგებული ზონალურ-დიფერენცირებული რეკომენდაციების დამუშავება, რასაც დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა ექნება.

დამუშავებული პროგრამის რეალიზაციას ხელს შეუწყობს ფერმერული მეურნეობის, სხვა ტიპის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ის ძირითადი მოტივაცია, რომ პროგრამაში მოცემული საწარმოო და ეკონომიკური პოტენციალის ოპტიმიზირებულ-მიზნობრივი პარამეტრების გამოყენებით, საწარმოო პროცესის გაძლიერების სისტემის სრულყოფის საფუძველზე ისინი მიაღწევენ გარანტირებულად მაღალ საბოლოო შედეგებს და შეძლებენ მომგებიან ფუნქციონირებას. ამის შედეგად შეიქმნება მყარი მარკეტინგული გარემო და სასურსათო უსაფრთხოების მაღალი ფონი, რაც თავისთავად, თითოეული საწარმოო ფორმირების სტაბილური და წარმატებული მართვის ხელშემწყობი პირობა იქნება.

ზაზი უნდა გაეცხვას იმასაც, რომ ყველა ამ პირობის შექმნას ხელს შეუწყობს თვით პროგრამაში მოცემული შესაბამისი დამცავი ეკონომიკური მექანიზმი.

პროგრამის რეალიზაცია მოითხოვს სისტემატიურ მეცნიერულ კონსულტაციებსა და ზედამხედველობას, საჭირო კორექტირებებისა და დაზუსტებების ეტაპობრივად შეტანას, რეგიონული, საგარეო-ეკონომიკური, მარკეტინგული მოტივაციებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებით. ეს იმას ნიშნავს, რომ პროგრამის შედეგადაც არ არის ერთჯერადი აქტი. იგი დინამიური პროცესი უნდა იყოს.

პროგრამის რეალიზაციის პოზიტიური შედეგები მოსახლეობისათვის:

პროგრამის რეალიზაცია, რაც გამოიხატება შესაბამისი მეცნიერული ხასიათის რეკომენდაციების დამუშავებითა და პრაქტიკული გამოყენებით, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებს. მ.შ. ფერმერულ მეურნეობებს შესაძლებლობას მისცემს ადგილობრივი მიკროზონალური პირობებისა და აგრომარკეტინგული მოტივაციების გათვალისწინებით დასაბუთებულად შეარჩიონ და განავითარონ ის დარგები და სასოფლო-სამეურნეო კულტურები, რომლებიც ყველაზე მეტად ესაჭიერება და პასუხობს ადგილობრივ სპეციფიკურ ნიადაგურ-კლიმატურ, ტექნოლოგიურ და ეკონომიკურ (რესურსულ) ფაქტორებს, ამასთან, დააკმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომელსაც უყენებს მათ შიდაზონალური ეკონომიკური კავშირები, ადგილობრივი საბაზრო სეგმენტების გაჯერების, სასურსათო ბაზრის სწორი ფორმირებისა და მოსახლეობისათვის მისაღები ფასწარმოქმნის ამოცანები.

ყოველივე ამის შედეგად შეიქმნება მყარი და სტაბილური ბაზა ადგილობრივი წარმოების სასურსათო პროდუქტებით თვითუზრუნველყოფის დონის თანდათანობითი ამაღლებისათვის.

შედეგების შეფასება;

სამეცნიერო-კვლევის შედეგები შეფასდება ეკონომიკური ეფექტიანობის მაჩვენებელთა მთელი სისტემით, რითაც დადგინდება მათი პრაქტიკული გამოყენების (დანერგვის) შედეგად მოსალოდნელი ეკონომიკური უკუგების ღონეები, ცალკეული ღონისძიების მიხედვით, თითოეული ღონისძიების პრაქტიკული რეალიზაციის მიზანშეწონილობის ზღვრები (საგანგებო მეთოდების მომარჯვებით), გაითვლება შესაბამისი პროგნოზული პარამეტრები და პროპორციები, დაისახება მეცნიერული რეკომენდაციების სისტემა დარგობრივ-რეგიონული დიფერენციაციით.

მონიტორინგის მექანიზმი, რომელიც ეყრდნობა ეკონომიკური მახასიათებლებისა და კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მეთოდების გამოყენებას, უზრუნველყოფს დაკვირვებას, მეთვალყურეობასა და კონტროლს პრობლემის დამუშავების თითოეული ღონისძიების მიხედვით კვლევის მიმდინარეობაზე, მის მიზანშეწონილობაზე, გამართლებულობაზე, გზადაგზა შესაძლო კორექტირებების შეტანის პირობითა და შესაძლებლობებით. დასაშვებია კვლევის პროცესის ცვლილების ღონისძიებების შემუშავებაც, სათანადო ინდიკატორების მოშველიებით.

აღნიშნული მონიტორინგი უშუალოდაა დაკავშირებული სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკასთან, აგრარული რეფორმის მოთხოვნებთან, საგარეო-ეკონომიკური კავშირების განვითარებასთან და ამ თვალსაზრისით შესაძლო ცვლილებებთან, აგრეთვე სამეწარმეო კანონმდებლობის და სხვა საკანონმდებლო საფუძვლების ცვლილებასთან, ამიტომ, კვლევის დროს ყოველივე ეს მხედველობაში იქნება მიღებული, რამაც უნდა უზრუნველყოს კვლევის პროცესის სრულყოფა და მიღებული შედეგების სარწმუნოებისა და უტყუარობის მაღალი დონის მიღწევა.

ასეთი მონიტორინგის სისტემა აგრარული ხასიათის ეკონომიკურ გამოკვლევებში პირველად დაინერგება, ეს კი მოითხოვს ამ სპეციფიკური მონიტორინგის განხორციელების მეთოდოლოგიური ბაზის შექმნასა და ეტაპობრივ სრულყოფას.

ამ პრიორიტეტული პრობლემის „საქართველოს აგრარული სექტორის ეკონომიკური ზრდის რესურსული და ინსტიტუციონალურ-მარკეტინგული, ზონალურ-დიფერენცირებული სტრატეგიული სისტემის დამუშავება“ ჩარჩოებში შეიძლება დამუშავდეს შემდეგი პროგრამები, თემები და სამეცნიერო-გამოყენებითი პროექტები (საგრანტო, სახელშეკრულებო და სხვა ფორმით დაფინანსების საფუძველზე):

1. საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური, სამეცნიერო-გამოყენებითი ზონალურ-დარგობრივი სტრატეგიული რეკომენდაციები;
2. საქართველოს აგრომარკეტინგული ატლასი;
3. თბილისის აგრომარკეტინგული ატლასი;
4. საქართველოს მიწის რესურსების ზონალურ-დიფერენცირებული ეკონომიკური შეფასება და მისი სამარკეტინგო-სარეკომენდაციო ფასების განსაზღვრა (წარმოების ოპტიმალური მოცულობების დადგენით);
5. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ზონალურ-დიფერენცირებული სამარკეტინგო-სარეკომენდაციო ფასების განსაზღვრა და მისი გამოყენების მექანიზმი;
6. მიწის რესურსების ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების რეკომენდაციები;
7. მიწის რესურსებისა და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების გამოყენების მონაცემთა ბანკის შექმნა;
8. ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოყენების მონაცემთა ბანკის შექმნა;
9. სოფლის მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური რესურსების (პოტენციალის) გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული, ეკონომიკური პარამეტრების განსაზღვრა, მისი ცალკეული სახეების (სფეროების) მიხედვით;
10. სოფლის მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური რესურსების შიდა და საგარეო ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების რეკომენდაციები;
11. მატერიალურ-ტექნიკური რესურსებით მომარაგების მონაცემთა ბანკის შექმნა;
12. მასალატევალობის ზონალურ-დიფერენცირებული ღონეების დადგენა და მისი ამაღლების რეკომენდაციების დამუშავება;
13. შრომითი რესურსების დარგობრივ-რეგიონული გამოყენებისა და მისი სრულყოფის ეკონომიკური პარამეტრების დადგენა;
14. სოფლად შრომის ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების ეკონომიკური მექანიზმი, მარკეტინგული მოთხოვნების გათვალისწინებით;
15. შრომითი რესურსების გამოყენების მონაცემთა ბანკის შექმნა;
16. შრომატევალობის ზონალურ-დიფერენცირებული ღონეების დადგენა და მისი რეგულირებისა და ამაღლების რეკომენდაციების დამუშავება;
17. აგრარულ სექტორში ბიოკლიმატური პოტენციალისა და წყლის რესურსების ზონალურ-დიფერენცირებული გამოყენების რეგულირებისა და უკუგების ამაღლების რეკომენდაციების დამუშავება;
18. საწარმოო პოტენციალის ზონალურ-დიფერენცირებული გამოყენების ეკონომიკური მექანიზმის განსაზღვრა და მისი რეგულირების ღონისძიებების დამუშავება;
19. აგრარულ სექტორში ინტელექტუალური რესურსების ფორმირებისა და გამოყენების ეკონომიკური პარამეტრების განსაზღვრა და მისი ოპტიმალური ღონეების დადგენა;
20. ინტელექტუალური რესურსების ბაზრის ფორმირებისა და გამოყენების რეკომენდაციების დამუშავება;
21. აგრარულ სექტორში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პროგნოზირებისა და გამოყენების მიზნობრივ-კომპლექსური, სტრატეგიული პროგრამის დამუშავება (ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთებით);
22. აგრობიზნესის ადმინისტრირების, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით მოდიფიცირებული, ეკონომიკურ-პროგრამული მოდელებისა და მისი დანერგვის პრაქტიკული რეკომენდაციების დამუშავება;
24. სასურსათო პროდუქციის საქონელბრუნვის ზონალურ-დიფერენცირებული ოპტიმალური მოდელების დამუშავება;
25. ინვესტიციების მოზიდვისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით დიფერენცირებული გამოყენების ეკონომიკური შეფასება და პროგნოზირება;
26. საინვესტიციო სტრატეგიისა და მისი უკუგების ეკონომიკური პარამეტრების განსაზღვრა;
27. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ფაქტორების გამოყენების სრულყოფის რეკომენდაციებისა და პროგნოზის დამუშავება;
28. დარგობრივი და ზონალურ-დიფერენცირებული საგარეო-ეკონომიკური კავშირების რეგულირებისა და სრულყოფის ეკონომიკური მექანიზმისა და განვითარების პროგნოზების დამუშავება (პროდუქციის ექსპორტი-იმპორტის ოპტიმალური ბალანსების დადგენით);

29. სამეწარმეო სამართლის, მიწასთან, უძრავ ქონებასთან და სასურსათო ბაზრის რეგულირებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დატვირთვის ნორმების ეკონომიკური დასაბუთება და მათი გამოყენების სრულყოფის რეკომენდაციების დამუშავება;

30. საადგილმამულო ურთიერთობათა, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით მოდიფიცირებული სამართალდაცვის მენეჯმენტის სისტემური პროგრამის შედგენა და მისი რეალიზაციის რეკომენდაციების დამუშავება;

31. ინტეგრირებული (მ.შ. მინი-ინტეგრირებული) და კოოპერირებული საწარმოების (ფორმირებების) შექმნისა და განვითარების ზონალურ-დიფერენცირებული რეკომენდაციებისა და ოპტიმალური პარამეტრების დამუშავება.

32. აგრარული სექტორის შიდა და საგარეო-ეკონომიკური კავშირებისა და მერკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისი მენეჯმენტის ავტომატიზებული სისტემების ელექტრონული ვერსიის შექმნა და მისი რეალიზაციის პროგნოზული რეკომენდაციების დამუშავება.

33. აგრარული სექტორის ინოვაციატევადობის გლობალურ-ლოკალური დონეების დადგენა, მისი გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული მოდელირება და მენეჯმენტის სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება.

ცალკე უნდა გამოიყოს პერსპექტიული პრობლემა:

„სოფლის მეურნეობის საწარმოო ინფრასტრუქტურის გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება, მისი რეგულირების სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება და პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად“.

ამ პრობლემის ჩარჩოებში შეიძლება დამუშავდეს შემდეგი პროგრამები, თემები და სამეცნიერო-გამოყენებითი პროექტები:

1. სოფლის მეურნეობის საწარმოო ინფრასტრუქტურის გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული შეფასება, მისი რეგულირების სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება და პროგნოზირება, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისად;

2. საწარმოო ინფრასტრუქტურის პროგრესული ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მ.შ. მინი-ინტეგრირებული სტრუქტურების შექმნისა და ფუნქციონირების ეკონომიკური მექანიზმის დამუშავება;

3. საწარმოო ინფრასტრუქტურის მონაცემთა ბანკის შექმნა და მისი მეცნიერულ ბაზად გამოყენება.

მეორე პრიორიტეტი:

„აგრარული წარმოების ოპტიმიზაციისა და მოხმარების რაციონალიზაციის ინტეგრირებული ზონალურ-დიფერენცირებული სისტემების დამუშავება“.

პროგრამები:

1. სასოფლო-სამეურნეო ინტენსიური (პროგრამირებული) წარმოების დარგობრივ-დიფერენცირებული დონეების, საბაზრო მოტივაციების შესაბამისი უკუგების ამაღლების სტრატეგიული (პროგნოზული) ეკონომიკური პარამეტრების განსაზღვრა და სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

2. სოფლის მეურნეობის დარგობრივ-რეგიონული, ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარემოს შეფასება და მისი გამოყენებისა და რეგულირების რაციონალიზაცია;

3. სოფლის მეურნეობის დარგობრივი და რეგიონული ოპტიმიზაციის სტრატეგიული პროგრამის დამუშავება;

4. სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის ზონალური, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით დიფერენცირებული გაძღოლის სისტემები;

5. სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის ინტეგრაციის სრულყოფის რეკომენდაციები და ოპტიმიზირებული ტექნიკურ-ეკონომიკური პარამეტრები;

6. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ოპტიმიზაციის ინტეგრირებული, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით დიფერენცირებული, ზონალური ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური სისტემები;

7. რაიონის სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიული სამეცნიერო-გამოყენებითი პროგრამა (ცალკეული რაიონისათვის);

8. ფერმერული მეურნეობის მენეჯმენტი;

9. მინი-ინტეგრირებულ საწარმოთა ბიზნეს-გეგმების შედგენა და გარანტირებულად მომგებიანი მართვის მექანიზმის დამუშავება;

10. საწარმოო პოტენციალის ფორმირებისა და გამოყენების ზონალურ-დიფერენცირებული პროგრამირება და მისი რაციონალიზაციის ეკონომიკურ-ორგანიზაციული სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

11. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის (საქონლის) მოხმარების რაციონალიზაციისა და ოპტიმიზაციის ზონალური, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით დიფერენცირებული მრავალვარიანტული სისტემების დამუშავება;

12. სასურსათო ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების შიდა და გარე გლობალური ინტეგრირებული ეკონომიკური მექანიზმისა და მისი სრულყოფის ზონალურ-დიფერენცირებული რეკომენდაციების დამუშავება.

13. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სახელმწიფოებრივი რეგულირების ზონალურ-დიფერენცირებული სისტემის დამუშავება;

14. აგრობიზნესის ორგანიზაციისა და მართვის სრულყოფის ზონალურ-დიფერენცირებული სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;

15. უნივერსალური აგროეკონომიკური ენციკლოპედიური ცნობარის მომზადება.

მესამე პრიორიტეტი:

აგროეკონომიკური საინფორმაციო ტექნოლოგიური სისტემები, სამეურნეო რისკის დარგობრივ-რეგიონული სტრატეგიული პროგრამული მოდულები და მისი მართვის მექანიზმი”.

პროგრამები:

1. აგროეკონომიკური საინფორმაციო ტექნოლოგიური სისტემები და მისი რეალიზაციის სტრატეგიული პროგრამა;
2. აგროსამეურნეო რისკის დარგობრივ-რეგიონული, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიხედვით მოდიფიცირებული სტრატეგიული პროგრამული მოდულები და მისი მართვის მექანიზმი;
3. აგრარული ტექნოლოგიების მრავალფაქტორული ეკონომიკურ-ანალიტიკური, ზონალურ-დიფერენცირებული პროგრამული მოდულები და სარეკომენდაციო ოპტიმალური პარამეტრები;
4. აგრარული სექტორისა და მისი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების ელექტრონული მართვის პროგრამული მოდულები და მისი რეალიზაციის რეკომენდაციები.

მეოთხე პრიორიტეტი:

„სოფლის მეურნეობის, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისი სტრუქტურული და ორგანიზაციული გარდაქმნის სტრატეგიული პროგრამა, ტექნიკურ-ტექნოლოგიური დასაბუთებითა და მართვის ოპტიმალური მოდულის დადგენით“.

პროგრამები:

1. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისი, დარგობრივ-რეგიონული, პროგნოზული, ტექნიკურ-ეკონომიკური, დასაბუთებული პარამეტრების დამუშავება;
2. სოფლის მეურნეობის, მარკეტინგული მოთხოვნების შესაბამისი, ორგანიზაციულ-მმართველობითი გარდაქმნისა და მისი ოპტიმიზაციის ზონალურ-დიფერენცირებული ავტომატიზებული სისტემური მოდულისა და მისი რეალიზაციის ეტაპობრივი სრულყოფის რეკომენდაციების დამუშავება;
3. სოფლის მეურნეობის საწარმოო-რესურსული პოტენციალის, მარკეტინგული მოთხოვნებისა და ახალი სტრუქტურული და ორგანიზაციულ-მმართველობითი მოდულის შესაბამისი ფორმირებისა და გამოყენების ოპტიმიზირებული, დარგობრივ-რეგიონული, სტრატეგიული, სისტემური რეკომენდაციების დამუშავება;
4. სოფლის მეურნეობის, სტრუქტურული და ორგანიზაციულ-მმართველობითი გარდაქმნის უზრუნველყოფი სტრატეგიული, ზონალურ-დიფერენცირებული ინსტიტუციონალური სისტემისა და ეკონომიკური მექანიზმის და მისი რეალიზაციის უკუგების რეკომენდაციების დამუშავება.

ცალკე უნდა გამოიყოს შემდეგი საკვლევი თემები:

1. აგრარული წარმოების ოპტიმიზაციისა და მდგრადი განვითარების ეკონომიკური მოდულირება;
2. აგროსამრეწველო ინტეგრაციის მდგრადობის ეკონომიკური მექანიზმი;
3. მიწათმოქმედების ზონალურ-დიფერენცირებული მაღალი სამანქანო ტექნოლოგიების ეკონომიკური შეფასება ახალი ენერგეტიკული კრიტერიუმების საფუძველზე;
4. მეჩაიეობისა და ჩაის მრეწველობის ინტეგრირებისა და მდგრადი განვითარების სტრატეგიული პროგრამა და მისი რეალიზაციის ეკონომიკური მექანიზმი;
5. სოფლის მეურნეობის გაძღოლის სისტემების ენციკლოპედიური ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური და საცნობარო-ნორმატიული რეკომენდაციები;
6. საქართველოს აგრარული სექტორის ტექნოლოგიურ-რესურსული პოტენციალი და მისი ზრდის ეკონომიკური მექანიზმი;
7. სამთო სოფლის მეურნეობის განვითარების ეროვნული პროგრამა (ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური რეკომენდაციები და მართვის მექანიზმი);

8. სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოვლა-მოყვანის ზონალურ-დიფერენცირებული ტექნოლოგიური სისტემა და რეკომენდაციები (საცნობარო-ნორმატიული პარამეტრების ასახვით);
9. სასოფლო-სამეურნეო პირუტყვისა და ფრინველის მოშენებისა და მოვლა-შენახვის ზონალურ-დიფერენცირებული ტექნოლოგიური სისტემა და რეკომენდაციები (საცნობარო-ნორმატიული პარამეტრების ასახვით);
10. სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური მექანიზმი და მართვის სისტემა;
11. აგროტურიზმის განვითარების ეკონომიკურ-ორგანიზაციული და ტექნოლოგიური რეკომენდაციები.

ცალკე გამოიყოფა სახელმწიფოებრივი სამეცნიერო პროექტი-“საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგიული პროგრამა (უზრუნველყოფის პოტენციალი და ეკონომიური მექანიზმი)”

აქტუალობა, პირობები, დასაბუთება:

საერთოდ, საქართველოში, კერძოდ კი საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში, ისეთი გლობალური ხასიათის, ფართომასშტაბური, დიდი სახელმწიფოებრივი და სტრატეგიული მნიშვნელობის სამეცნიერო-ტექნიკური პროექტი, როგორცაა **“საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების სტრატეგიული პროგრამა”**, ჯერ არ შესრულებულა.

მისი დამუშავების აქტუალობა, დიდი მნიშვნელობა და გადაუდებელი საჭიროება გამომდინარეობს იქიდან, რომ ამან ხელი უნდა შეუწყოს და გადაწყვეტი გავლენა იქონიოს ქვეყნის, მეცნიერულად დასაბუთებული, გამართული და პერსპექტივისთვის გამიზნული ეკონომიკური მექანიზმის სრულიად ახალი, პროგრესული მოდელის შექმნაზე და მის სისტემატიურ სრულყოფაზე, რაც ამჟამადაც და უახლოეს წლებშიც დიდი სახელმწიფოებრივი, სტრატეგიული ამოცანაა.

იმის გამო, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ არ გავგაჩნია თანამედროვე მოთხოვნებზე მორგებული საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების სტრატეგიული პროგრამა, თავისი ურთიერთშწონასწორებული შემადგენელი ნაწილებით და ამის შესაბამისად ეკონომიკის მართვის სრულყოფილი მექანიზმით, იკარგება და გამოუყენებელი რჩება მძლავრი მატერიალური და ინტელექტუალური პოტენციალი, რომლის სწორი ამოქმედების შედეგადაც საქართველოს შეუძლია ეკონომიკურად ძლიერი ქვეყანა და საერთაშორისო მასშტაბით საიმედო პარტნიორი იყოს.

ხაზგასასმელია, რომ ცხოვრების დონის განმსაზღვრელი და სასურსათო უზრუნველყოფის ძირითადი მაჩვენებლებით საქართველო საგრძნობლად ჩამორჩება ეკონომიკური და კერძოდ სასურსათო უსაფრთხოების კრიტიკულ პარამეტრებს, რომლის ძირითადი მიზეზი არსებული პირობებისა და შესაძლებლობების, სახელმწიფო სპეციალური პროგრამის ჩარჩოებგარეშე, არარაციონალური და დიდი ხარვეზებით გამოყენებაა.

ამის შესაბამისად, ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილიზაციისა და მთელი აგრარული სექტორის მყარი განვითარების მიზნით, აუცილებელი ხდება, ცნობილ მეცნიერთა ერთობლივი ძალისხმევით დამუშავდეს სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის, გამოყენებითი ხასიათის, საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების სტრატეგიული პროგრამა.

საქართველოში, კომპლექსური, მიზნობრივი პროგრამების დამუშავების ხაზით, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში, მდიდარი ტრადიციები არსებობს. ადრეულ პერიოდში ინტენსიურად მუშავდებოდა: საქართველოში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის სტრატეგიული პროგრამა, აგრო-სამრეწველო კომპლექსის განვითარების მრავალვარიანტული პროგნოზები, სოფლის მეურნეობის გაძლიერების სისტემების რეკომენდაციები (გამოცა ხუთჯერ) და სხვა კომპლექსური პროგრამები, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ქართველ მეცნიერებს ამ მიმართულებით კვლევის დიდი და მდიდარი ტრადიციები აქვთ. სათანადო დაფინანსების პირობებში მათ ხელეწიფებათ დაამუშაონ ზემოთ არნიშნული უაღრესად საჭირო და აუცილებელი კომპლექსური პროგრამა.

მიზანი, მის მისაღწევად ჩასატარებელი სამუშაოები:

პროექტის მიზანია შექმნადეს საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების ფართომასშტაბური, სახელმწიფოებრივი სტრატეგიული პროგრამა, რომელიც იქნება: ფუნდამენტურ-გლობალური, მიზნობრივ-სტრატეგიული, მარკეტინგულ-მოტივაციური, ვარიანტულ-ოპტიმიზირებული, ეკონომიკურად უსაფრთხო, სოციალურად ორიენტირებული და სამართლებრივად უზრუნველყოფილი.

დასახული მიზნის მისაღწევად შედგენილია პროექტის დამუშავების სქემა (როგორც გაშლილ-დეტალიზებული ისე შემჭიდროებული-გამსხვილებული ფორმატით).

აღნიშნული პროექტის შემჭიდროებული ფორმატით ასახული ძირითადი ბლოკები, ანუ ძირითადი შემადგენლებია (თავების სახით წარმოდგენილი):

I—სასურსათო უსაფრთხოება, როგორც XXI საუკუნის მსოფლიო პრობლემა, გლობალიზაციის პირობებში.

II—საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების პირობები, თავისებურებები, საწარმოო სპეციალიზაცია, ძირითადი ტენდენციები და კანონზომიერებები.

III—საქართველოს კვების მრეწველობის დარგობრივი სტრუქტურა, განვითარების ძირითადი ტენდენციები და კანონზომიერებები.

IV— საქართველოს მოსახლეობის სასურსათო პროდუქტებით უზრუნველყოფის ფაქტიური დონე და პროგნოზული, ოპტიმისტური ფარგლები, კვების ფიზიოლოგიური ნორმების შესაბამისად.

V—საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის განვითარების სტრატეგიული მარკეტინგული მოდელი—როგორც სასურსათო უსაფრთხოების რეალურად მოსალოდნელი დარგობრივი პარამეტრების განსაზღვრის (დადგენის) მეცნიერული, ამოსავალი ბაზა.

VI—საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის არსებული და ოპტიმისტურად პროგნოზირებადი საწარმოო პოტენციალი.

VII—სასურსათო უსაფრთხოების დარგობრივ-სტრატეგიული პროდუქტიული პოტენციალი და მისი უზრუნველყოფის ტექნოლოგიური სისტემა (სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის დარგების მიხედვით (2025 წლისათვის)).

VIII— სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ეკონომიკური მექანიზმი-სამართავი სისტემა.

IX—საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების მენეჯმენტი (ოპტიმალური მოდელები სახელმწიფო, რაიონულ და საწარმოს დონეზე).

X—საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების მარკეტინგული სამსახური, რეგიონული და საგარეო ბაზრების სეგმენტაცია.

XI— საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების სტრატეგიული პროგრამის ეკონომიკური შეფასება.

XII— საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების რისკის შეფასება.

XIII— საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების სამართლებრივი საფუძვლები.

XIV— საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების მონაცემთა ბანკის შექმნა.

მოსალოდნელი შედეგები:

პროექტის საფუძველზე დამუშავდება საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოების და ამის შესაბამისად ადგილობრივი მოსახლეობის და ტურისტთა და დამსვენებელთა სურსათით სტაბილური უზრუნველყოფის ძირითადი მიმართულებები და კონკრეტული ტექნიკურ-ეკონომიკური პარამეტრები, რაც დამყარებული იქნება საქართველოს სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფისა და საწარმო-ეკონომიკური პოტენციალის რაციონალურ გამოყენებაზე, სოფლად ახალი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმირების ეკონომიკურად მომგებიან ფუნქციონირებაზე, სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის მართვის სრულყოფილ, ინსტიტუციურად უზრუნველყოფილ ეკონომიკურ მექანიზმზე, საექსპორტო-საიმპორტო ბალანსის სწორ დაცვაზე, საწარმოო ინფრასტრუქტურის დონის მნიშვნელოვნად ამაღლებაზე, ინტელექტუალური რესურსების მაქსიმალურად მიზნობრივ გამოყენებაზე, მყარ სამართლებრივ გარანტიებზე.

ყოველივე ამას დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს, რაც მტკიცე საფუძველს შექმნის იმისათვის, რომ სახელმწიფო თვით გამოვიდეს მენეჯერის როლში.

ყოველივე ამის შედეგად ეტაპობრივად იქნება მიღწეული საქართველოს, როგორც მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური ფუნქციის მქონე სახელმწიფოს, ეკონომიკური უსაფრთხოება, რასაც ადგილობრივ (ლოკალურ) მნიშვნელობასთან ერთად დიდი საგარეო-ეკონომიკური დატვირთვა ექნება.

მიზნის წარმატებული რეალიზაციის ხელშემწყობი პირობები:

დამუშავებული პროექტის (სტრატეგიული პროგრამის) რეალიზაციის ძირითადი განმსაზღვრელი იქნება თვით მასში მოცემული ეკონომიკური მექანიზმისა და სამართლებრივი ნორმების უპირობო და სავალდებულო დაცვა და შესრულება, რასაც, ასევე თვით პროგრამაში ჩამოყალიბებული შესაბამისი დამცავი მექანიზმის გამოყენება შეუწყობს ხელს.

პროგრამის რეალიზაცია მოითხოვს სისტემატიურ მეცნიერულ კონსულტაციებსა და ზედამხედველობას, საჭირო კორექტირებისა და დაზუსტებების ეტაპობრივად შეტანას, რეგიონული, საგარეო-ეკონომიკური, მარკეტინგული მოტივაციებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებით. ეს იმას ნიშნავს, რომ პროგრამის შედეგა არ არის ერთჯერადი აქტი. იგი დინამიურ სისტემად ყალიბდება, რაც იმის აუცილებლობას იწვევს, რომ საქართველოში შეიქმნას სასურსათო უსაფრთხოების მუდმივმოქმედი მიზნობრივი ცენტრი, რომელსაც განსაზღვრული ექნება ფუნქციები და ულებამოვალეობანი.

ცალკე უნდა გამოიყოს პრობლემა: **აგრარული ბაზრის ფორმირებისა და რეგულირების ეკონომიკური მექანიზმი.**

ამოცანები:

1. დამუშავდება აგრარული ბაზრის ფორმირების, მისი სეგმენტაციისა და რეგულირების ეკონომიკური მექანიზმის შემუშავების მეთოდოლოგია, განისაზღვრება მაჩვენებელთა სისტემა და ძირითადი კრიტერიუმები და მოხდება მათი კლასიფიკაცია;
2. შესწავლილი იქნება და ეკონომიკურად გაანალიზდება საქართველოს სოფლის მეურნეობის (რესურსული პოტენციალისა და პროდუქციის წარმოება-მიწოდების) თანამედროვე მდგომარეობა, გამოვლინდება ძირითადი ტენდენციები, პრობორციები და კანონზომიერებები, დარგობრივ-რეგიონულ ჭრილში;
3. დამუშავდება სასურსათო პროდუქციის (სოფლის მეურნეობისა და მისი გადამამუშავების პროდუქტების) მოხმარებისა და ფიზიოლოგიური ნორმების მიხედვით უზრუნველყოფის ზონალურ-დიფერენცირებული დონეები და მისი რაციონალიზაციისა და ოპტიმიზაციის ბალანსები;
4. გამოიყოფა ზონალურ-დიფერენცირებული აგრარული (სასურსათო) საბაზრო სეგმენტები, მოხდება მათი კლასიფიკაცია, კონკურენტუნარიანობის მოთხოვნების გათვალისწინებით, დადგინდება მათი სასურსათო პროდუქტებით გაჯერების (მიწოდების) ფაქტობრივი და პროგნოზული დონეები, შესაბამისი რეკომენდაციების დამუშავებით;
5. დამუშავდება სასურსათო პროდუქციის საქსპორტო-საიმპორტო ბალანსები და მისი ოპტიმალური რეგულირების სტრატეგიული მექანიზმი;
6. დადგინდება ცალკეული სახის სასურსათო პროდუქციის ზონალურ-დიფერენცირებული სარეკომენდაციო-საგარანტიო სარეალიზაციო ფასების ოპტიმიზირებული დონეები, დარგობრივი პრიორიტეტულობის შენარჩუნების მიზნით და შემუშავდება მისი სახელმწიფოებრივი და საბაზრო რეგულირების მექანიზმი, საშინაო და საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების პრინციპების გათალისწინებით;
7. დამუშავდება სარეკომენდაციო წინადადებები საშუამავლო-სარეალიზაციო ფორმირების, სასურსათო ბირჟების, აუქციონების, გამოფენა-გაყიდვების და სხვა სავაჭრო სარეალიზაციო ტიპის ინსტიტუტების ჩამოყალიბებისა და ფუნქციონირების შესახებ;
8. დამუშავდება ძირითადი სასურსათო პროდუქტების საქონელბრუნვის ოპტიმალური პარამეტრები და მისი სახელმწიფოებრივი და საბაზრო რეგულირების რეკომენდაციები;
9. დამუშავდება აგრარული ბაზრის სახელმწიფოებრივი და საბაზრო რეგულირების ეკონომიკური და ფინანსური ბერკეტების დიფერენცირებული გამოყენების სტრატეგიული რეკომენდაციები და პროგნოზული პარამეტრები;
10. დამუშავდება ჰეჯირებისა და ფიუჩერული გარიგებების დანეგვის რეკომენდაციები;
11. დამუშავდება რეკომენდაციები საქართველოს „საკუთარი საგარეო ბაზრის“ ფორმირებისა და ფუნქციონირების ეკონომიკური მექანიზმის შესახებ.

შენიშვნა:

ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის, საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ საქართველოს კანონის მოთხოვნების შესაბამისად, ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემების, პროექტებისა და თემების სამეცნიერო-კვლევითი მიზნით გამოყენება, ავტორის ნებართვის გარეშე იკრძალება.

Priorities of Agrarian Economic Science and a Scope of Research

Omar Keshelashvili-Academician of the Georgian Academy of Agricultural Sciences.

Key words: agrarian economic science, priorities, scope of research.

Abstract

The article discusses new trends in agrarian economic science and its priorities. One of the demanded directions today is “Georgian agrarian sector, its economic, resource, institutional, marketing and zonal differential systems”. This direction includes different problems and aspects. The aims, novelty and expected results of the new direction in agrarian science are given in the present study.

Future perspectives of development and problems in the following fields of agrarian economic science are discussed, namely: production infrastructure of agriculture, optimization of production, rational application, structural and organizational change, food safety, agrarian market development and economic mechanisms of regulations.